

Değerlendirmeler

Prof. Dr. Tuncer Gülensoy - Dr. Ercan Alkaya, *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası*, 2. baskı, Akçağ yay., Ankara 2003, 223 s.

Türkiye Türklük Bilimi araştırmalarının en önce ve en acil biçimde tamamlanması gereken çalışma alanının ağız konusu olduğu sık sık tekrar edilir. Yazılı metinler, eğer bir kütüphane veya müzeye intikal etmişse, belki on yıl, yirmi yıl sonra da çalışılabilir, ancak iletişimin çok hızlı geliştiği günümüzde mahallî folklor ve kültür özellikleri gibi ağızlar da kaybolmaktadır. Zaman geçirilmeden bütün ağız alanlarından sözlü kayıtların yapılması, bu kayıtların yazıya aktarılarak tasniflerinin yapılması, son olarak da Anadolu ve Rumeli Ağızları atlasının tamamlanması gerekmektedir.

Ağız çalışmaları önemli olduğu kadar zahmetli bir iştir. Sahada derleme yapmak, banda kaydedilmiş metinlerin çözümü, uygun bir transkripsiyon sistemi oluşturulması, ağız metinlerinin incelenmesi ve ağız bölgelerinin tasnif edilmesi, ayrı ayrı zorlukları olan ve çok büyük bir emek ve çaba isteyen safhalardır.

Fakat daha bu safhalara geçmeden ağız çalışmasına başlayacak araştırmacıların karşılaştıkları en önemli sorun, çalışmayı plânladıkları ağız bölgesinin daha önce herhangi bir çalışmaya konu olup olmadığının belirlenmesidir. Özellikle değişik üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde yapılan lisans, yüksek lisans ve hatta doktora tezlerinin tespiti çok güç olmaktadır.

Bu güçlük daha 1942 yılında fark edilmiş olmalı ki Prof. Dr. Saadettin Buluç, *Türkiyat Mecmuası*'nın VII-VIII/1. sayısında "Anadolu Ağızları Bibliyografyası" adlı makalesini yayımlamıştı. Ardından Dr. Kayahan Erimer'in "Anadolu ve Rumeli Ağızları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi" (*Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1970, s. 211-236) adlı makalesi çıktı. Bu iki makale, ağız çalışmaları bibliyografyası ile ilgili ilk adımları teşkil etmekle birlikte pek çok bakımdan yetersiz durumdaydılar.

Ağız çalışmalarıyla ilgili bibliyografya bilgisi eksikliği bir süre daha devam ettikten sonra, en eski kaynaklardan 1981 yılı Nisan ayına kadar yayımlanan çalışmaların verildiği Doç. Dr. Tuncer Gülensoy'un, *Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası* (KB MİFAD yay., Ankara 1981) adlı eseri ya-

yımlanmış ve böylece bu önemli boşluk büyük ölçüde doldurulmuştu. Bu eser yayımlandığı dönemden başlamak üzere uzun yıllar ağız çalışması yapanların ilk önemli müracaat kitabı olmuştur. Mezuniyet tezlerinden, basılmamış yüksek lisans ve doktora tezlerine, yayımlanmış kitap ve makalelere kadar toplam 1521 çalışmanın bibliyografik künyesini veren bu kitap, hem ağız çalışmalarını hem de folklor ve halk edebiyatı alanlarında yapılan çalışmaları veriyor, aynı zamanda çalışılması gereken konuların tespitinde de yardımcı oluyordu.

2000 yılı pek çok konuda olduğu gibi, Türklük Bilimi alanında da yapılan çalışmaların, alınan mesafelerin gözden geçirilmesi ve geleceğe yönelik perspektiflerin konulması gereken bir dönemdi. Ancak içinde bulunduğumuz organizasyon eksikliği yüzünden bu iş de diğer pek çok önemli iş gibi ihmal edilmiştir.

2000 yılına gelindiğinde *Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası*'nın ilk baskısının üzerinden 20 yıl geçmişti. Bu süre içinde pek çok yeni çalışma yayımlanmış ve bibliyografik bilgiler eskimişti. İşte hem bu eksikleri tamamlamak hem de 2000 yılında ağız çalışmalarının ulaştığı seviyeyi belirlemek için, Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, genç bilim adamı Dr. Ercan Alkaya ile birlikte, 2000 yılı Aralık ayına kadar yapılan ağız çalışmalarını da dâhil ederek, bu önemli dönüm noktasına yetişmek üzere kitabın yeni baskısını hazırladı.

Ne yazık ki, pek çok bakımdan önemli bir boşluğu dolduracak bu yeni kitap, ne resmî ne de özel yayın evlerinde basılma imkânı bulabildi. Uzun çabaların sonunda nihayet 2003 yılında Akçağ yayınları tarafından basılabildi. Yeni baskıda kitabın adı *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası* olarak değiştirildi. Ancak eserin niteliği ve kapsamı büyük ölçüde aynı kaldı.

İlk baskıda bulunan *Anadolu Ağızları, Kıbrıs Türk Ağızları, Irak Türk Ağızları, Rumeli Türk Ağızları: Bulgaristan - Yunanistan - Yugoslavya ve Romanya Türk Ağızları* bölümleri, yeni kitapta da korunmaktadır. Eserin diğer ana bölümleri olan kısaltmalar ile yazar ve yer adları dizinleri de aynen devam etmektedir. Ancak birinci kitapta yer alan 1521 eser bibliyografyası, ikinci kitapta 2203'e çıkarılmıştır. Yeni kitapta birinci derecede ağız çalışması olmayan 60 kadar makale, tez ve eser tasnif dışı bırakılmış, 750 civarında yeni ağız çalışması eklenmiştir. Bibliyografik künye yazar soyadının ilk harfine göre ve numara sırasıyla sıralanmakta, ayrıca çalışmanın hangi ile ait olduğu yanında belirtilmekte ve eserle ilgili tanıtma yazısı varsa onun da bibliyografik künyesi sunulmaktadır. Gerekli görülen yerlerde eserle ilgili açıklayıcı bilgilere de yer verilmektedir.

Bibliyografik bilgilere ulaşılmasını ve eserin kullanımını kolaylaştırmak üzere *yazar adına, yer adına, oymak-aşiret ve cemaatlere, il, ilçe, bucak ve köylere*

göre dizinler verilmektedir.

Kısaltmalar bölümünde ise “Dergi-Gazete ve Kitap Adları Kısaltmaları” ile “Diğer Kısaltmalar” olmak üzere iki ayrı kısım bulunmaktadır. Eserin ilk baskısında 212 dergi ve kitap adı kısaltmalarda yer alırken ikinci baskıda bu sayı 113’e indirilmiştir. İlk yayındaki 125 kaynağın kısaltması ikinci yayından çıkarılmış, buna karşılık 18 yeni kaynak kısaltması eklenmiştir.

Başta TDK olmak üzere bütün üniversitelerimizin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin, hatta yurt içi ve yurt dışındaki Türklük bilimi alanında faaliyet yürüten bütün kurum ve kuruluşların katkılarıyla en az 5 yılda bir, yapılan yeni çalışmaların da eklenmesi suretiyle, yeni baskısının yapılması gereken bu eser, çok geniş bir alana ait bibliyografya bilgilerini içermektedir. Bu sebeple bazı eksiklerinin ve kusurlarının bulunması tabiidir. Ancak bunlar Türklük bilimi çalışanlarının iş birliği ve desteğiyle aşılacaktır.

Ben de bu konuda kendi üstüme düşeni yapmak ve yeni baskıda düzeltilmek üzere yazarlara gözden kaçan bir iki hususu iletmekte fayda görüyorum. “Dergi - Gazete ve Kitap Adları Kısaltmaları” bölümünde ve “Diğer Kısaltmalar” bölümlerinde iki kez geçen TDK (Türk Dil Kurumu) kısaltması ilk bulunduğu yerden çıkarılmalı, “Dergi - Gazete ve Kitap Adları Kısaltmaları” bölümünde yer alan KB (Kültür Bakanlığı), TKAE (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü), TTK (Türk Tarih Kurumu) gibi kurum adları ise “Diğer Kısaltmalar” bölümüne alınmalıdır. *Erciyes* dergisi gibi bazı yayın organlarının adı, bibliyografya bölümünde birinci baskıda olduğu gibi kısaltma olarak verildiği hâlde ikinci baskıda Dergi - Gazete ve Kitap Adları Kısaltmaları bölümünden kısaltılmış adları çıkarılmıştır. Bu ve benzeri dergi ve eser adları kısaltmalar bölümüne yeniden konulmalıdır.

Bibliyografyaya girmemiş olan eser ve çalışmalarla ilgili olarak bir değerlendirme yapmak yerine bu hususta görülen eksikliklerin yazarlara bizzat iletilmesinin daha faydalı olacağını ifade etmek istiyorum.

Konuyla ilgilenenler Prof. Dr. Tuncer Gülensoy’un Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Kayseri adresine veya gulensoy@erciyes.edu.tr. e-posta adresine ve Dr. Ercan Alkaya’nın Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Elâzığ adresine veya ealkaya@firat.edu.tr. e-posta adresine ulaşabilirler. Bu iş birliği sayesinde unutulmuş, gözden kaçan veya ulaşılamayan bibliyografik bilgiler de tamamlanacak ve böylece ağız çalışmalarının genel görünümü daha net ve açık bir şekilde ortaya konulacaktır.

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN